

محمدعلی رنجبر

دانشجوی دکترای موسسه امام خمینی علیه السلام

تکلیف این زمانی و نتیجه فرا زمانی

در سیره سیاسی علمای معاصر

موزاییکوار به تکه‌هایی کوچک تبدیل شده است. ضمن این که مشروطه مورد نظر روشنفکران، چیزی جز ترجمه قانون اساسی بلژیک و حاکمیت الگوهای غربی در ایران نبود.

به‌واقع، علمای ژرف‌اندیش و آینده‌نگر شیعه، بیش از این که رسیدن به حکومت برایشان در اولویت باشد، کادرسازی و جامعه‌سازی بر اساس اصول و الگوهای اسلام شیعی را دنبال می‌کردند؛ چراکه معتقد بودند در صورت تحقق این امر حکومت هم از آن رهبری شیعی خواهد بود (چون که صد آید، نود هم پیش ماست)؛ اما اگر بدون کادرسازی و جامعه‌سازی، تنها به دنبال دستیابی به حکومت باشیم، آینده را از دست داده دچار مشکل خواهیم شد.

حفظ شعائر شیعی، مخالفت با جریان‌های غرب‌گرا، تأسیس حوزه علمیه قم و تشکیل سازمان‌ها و جریان‌های تأثیرگذار بخصوص بعد از شهریور ۱۳۲۰ و فرهنگ‌سازی و کادرسازی آن‌ها برای تأثیرگذاری در سطح جامعه، در راستای این اهداف و راهبردها بود؛ اقدامی که پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران به رهبری امام خمینی علیه السلام را به دنبال داشت.

پس نتایج این‌زمانی یا فرازمانی در تعیین تکالیف این‌زمانی ما نقش به‌سزایی دارند. در تحولات بعد از انقلاب نیز این دو جریان، حضور دارند. یعنی برخی تنها دستیابی به مناصب حکومتی را محور اهداف، فعالیت‌ها و موضع‌گیری‌های خود قرار داده و هر نتیجه‌ای غیر از آن را شکست محسوب می‌کنند. در کنار این جریان، جریانی دیگر با طراحی هدفی برتر از دستیابی به مناصب حکومتی که همانا پیشبرد اهداف و آرمان‌های انقلابی است، به فعالیت و موضع‌گیری درباره تحولات کشور می‌پردازد.

نکته حائز اهمیت این است که برای این جریان (مانند اسلاف خودشان در طول تاریخ) حفظ شعارها و آرمان‌های انقلاب در ادبیات سیاسی-اجتماعی و رشد و ارتقای جامعه برای رسیدن به جامعه ایده‌آل اسلامی و در نهایت تشکیل تمدن اسلامی در اولویت است؛ از این‌رو شکست ظاهری در یک فعالیت یا رقابت سیاسی، شکست حتمی برای آن‌ها نخواهد بود؛ چراکه اساس هدف آن‌ها تنها کسب رأی نبوده، بلکه اهدافی بلندتر و نتایجی فرازمانی‌تر را دنبال می‌کنند.

نتایج حاصل از یک اقدام، می‌تواند این‌زمانی، مقطعی و سریع‌الوصول باشند، که بی‌گمان زودگذر خواهند بود. از سویی دیگر با داشتن نگاهی راهبردی و عمیق می‌توان نتایج را فرازمانی، بادوام و تدریجی‌الوصول لحاظ کرد. بی‌تردید نتایج این‌چنینی از ماندگاری و پایداری خاصی برخوردار خواهند بود.

به‌واقع، نگاه راهبردی داشتن یا نداشتن، کمک شایانی به کنشگران در تعیین نتایج می‌کند. برای نمونه، برخی قیام ابا عبدالله علیه السلام را شکست‌خورده و بی‌نتیجه قلمداد می‌کنند. در نگاه آن‌ها قیام امام حسین علیه السلام برای رسیدن به حکومت کوفه و براندازی حکومت یزید بوده است، که این امر محقق نشد. اما اگر نگاهی راهبردی‌تر به قیام حضرت داشته باشیم و این قیام را در مسیر دستیابی به اهدافی بلندتر - اصلاح و آمادگی جامعه برای پذیرش کلام معصومین علیهم السلام و در نهایت آمادگی برای تشکیل حکومت عدل جهانی - بدانیم، قیامی پیروزمندانه است؛ چراکه با توجه به احیاء و روشنگری امام سجاد علیه السلام و زینب کبری (س) موجب شد شاگردان بسیاری در محضر امام باقر علیه السلام و امام صادق علیه السلام حاضر شوند و نتیجه آن احیای سنت و علوم نبوی در جامعه بود. احیای این علوم و سنت‌ها جریان اصیل اسلامی را تداوم بخشید که یکی از آن نتیجه‌ها در انقلاب اسلامی ایران به خوبی جلوه‌گر شد.

با توجه به این مقدمه می‌توان جریان‌های معاصر را به‌طور کلی به دو دسته تقسیم کرد: ۱. دسته‌ای که نگاهی آینده‌نگر نسبت به تحولات پیرامون خود دارند و ۲. دسته‌ای که تنها به نتایج سریع‌الوصول می‌اندیشند. حمایت برخی افراد یا جریان‌ها از الحاق ایران به دولت عثمانی به منظور اتحاد جهان اسلام یا حمایت از مشروطه مورد نظر روشنفکران و یا موارد دیگر در تاریخ معاصر ایران، گواه این ادعاست؛ زیرا تاریخ نشان داد، آن‌ها که مخالف الحاق ایران به دولت عثمانی و یا مخالف مشروطه مورد نظر روشنفکران بودند، تنها نتایج این‌زمانی را ملاحظه نمی‌کردند، بلکه با توجه به ژرف‌اندیشی و آینده‌نگری، تکلیفی دیگر برای خود ترسیم کرده بودند. چه آن‌که مطالعه تاریخ معاصر نشان می‌دهد با توجه به بی‌کفایتی شاهان عثمانی، امروز تنها نامی از دولت عثمانی بر جای مانده و آن امپراتوری

می‌توان جریان‌های معاصر

را به‌طور کلی به دو دسته

تقسیم کرد: ۱. دسته‌ای که

نگاهی آینده‌نگر نسبت

به تحولات پیرامون خود

دارند و ۲. دسته‌ای که

تنها به نتایج سریع‌الوصول

می‌اندیشند.

حمایت برخی افراد یا

جریان‌ها از الحاق ایران به

دولت عثمانی به‌منظور

اتحاد جهان اسلام یا

حمایت از مشروطه مورد

نظر روشنفکران و یا موارد

دیگر در تاریخ معاصر ایران،

گواه این ادعاست.